

Küreselleşen Politik Krizlerde Uluslararası Haber Ajanslarının Rolü*

İbrahim Engin AKALIN

Doktora Öğrencisi
Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Radyo Televizyon ABD
enginakalin@yahoo.com

Özet

Yeni medya çerçevesinde ortaya çıkan bir odak olarak çevrimiçi sosyal ağlar küreselleşmenin sosyal süreçlerinde etkin bir rol üstlenmiş, iletişimi dünya çapında yaygınlaştırmıştır. Küresel haber sağlayıcılar olarak ajansların yeni medyadaki mevcudiyetlerinin incelenmesi ve çevrimiçi haber dağıtımının yapısal özelliklerinin ortaya çıkarılması bu anlamda önem taşımaktadır. Bu çalışma, devlet ve medya ilişkisi bağlamında uluslararası iletişimin yeni medyadaki yapısının incelenmesini konu almaktadır. Yeni medyanın gelişiminin yarattığı koşullarda kamuoyuyla doğrudan bağlantı kurma imkânı yakalayan uluslararası haber ajanslarının söz konusu mecradaki yapılarının ele alınması araştırmanın esas uğraşdır. Bu çerçevede, CNN ve Sputnik'in Twitter hesaplarında Suriye'de yaşanan politik krize müdahaleleri sunum biçimleri Teun Van Dijk tarafından geliştirilen eleştirel söylem analizi yöntemi ile incelenmekte ve örnek haber ajanslarının merkezlerini buldukları ülkeler olan ABD ve Rusya'nın resmi makamlarınca geliştirilen müdahale argümanlarıyla karşılaştırılmaktadır. Bu bağlamda haber ajansları tarafından sunulan metinlerde ortaya çıkan anlamlar ve genel diskurun, merkezlerini buldukları ülkelerin politikalarıyla uyum teşkil ettiği ve yeni medyada kullanılan metinlerin ekonomik sermaye ilişkileri içinde yapılandırılmış devlet çıkarlarını korumak üzere oluşturulduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Politik kriz, haber ajansları, yeni medya, çevrimiçi sosyal ağlar, söylem.

.....

Makale geliş tarihi: 18.02.2022 • Makale kabul tarihi: 15.04.2022
Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi • © 2022 • 9 (1) • bahar: 24-47

*Bu çalışma 2022 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Anabilim Dalı Doktora Programında, Doç. Dr. Göksel Aymaz'ın danışmanlığında hazırlanmış olan "Haber Ajanslarının Yeni Medyadaki Yapısı: Suriye İç Savaşı Örneği" başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

The Role of International News Agencies in Global Political Crises*

İbrahim Engin AKALIN

Ph.D. Student

Marmara University

Institute of Social Sciences

Department of Radio and Television

enginakalin@yahoo.com

Abstract

As a focus emerging within the framework of new media, online social networks have taken an active role in the social processes of globalization and have spread communication worldwide. In this regard, it is important to examine the presence of agencies in online social networks as global news providers and to reveal the structural characteristics of online news distribution. This study is about examining the structure of international communication in new media in the context of state and media relations. In the conditions created by the development of the new media, the main preoccupation of the research is to examine the structures of the international news agents, who have had the chance to directly contact the public. The ways of presenting the interventions to the political crisis in Syria on the Twitter accounts of CNN and Sputnik will be examined with the critical discourse analysis method developed by Teun Van Dijk, and the findings will be compared with the intervention arguments developed by the official authorities of the USA and Russia, the countries where the sample news agencies have their headquarters. In this context, it has been determined that the meanings and general discourse in the texts presented by the news agencies are in harmony with the policies of the countries in which they have their headquarters, and that the texts used in the new media are created to protect the state interests structured in economic capital relations.

Keywords: Political crisis, news agents, new media, online social networks, discourse.

.....

Submission date: 18.02.2022 • Acceptance date: 15.04.2022

Maltepe University Faculty of Communication Journal • © 2022 • 9 (1) • spring: 24-47

---

* This study is produced from the doctoral thesis titled "The Structure of News Agencies in New Media: The Case of the Syrian Civil War", prepared in 2022 at Marmara University, Institute of Social Sciences, Department of Radio and Television Doctorate Program, under the supervision of Assoc. Prof. Göksel Aymaz, Ph.D.

Giriş

İktidarın yaygınlaştırılma süreci günümüzde, dünyada yaşanan krizlerin küreselleştirilmesiyle hegemonik süreklilik sağlama ve bundan ekonomik ve politik kazanım elde edilmesini öngörmektedir. Kazanımların boyutu ise kamuoyunun gösterdiği rıza ile doğru orantılıdır. Zira küreselleşen krizler, iletişim teknolojisindeki gelişmeler sayesinde geçmişe nazaran artık daha gözle görülebilir biçimde yaşanmaktadır. Dolayısıyla olayların haberleştirilme biçimleri haber medyasının makro kamusal alandaki etkinliği açısından oldukça önemlidir. Savaş alanlarından akan enformasyonun içeriği yeni medyanın da etkisiyle daha önce hiç olmadığı kadar bireylere nüfuz edebilmektedir.

İktidar, sistemsal olarak kendi çıkarları doğrultusunda gerçekleştireceği her türlü pratik için toplumsal rızayı, söylemsel olarak ideolojinin canlı tutulması yolu ile sağlamaya çalışmaktadır. Toplumsal meşruiyet zemini en kolay ve hızlı şekilde ancak kitle iletişim araçlarının etkin kullanımıyla yaratılabilir. Haber ise bir olay örgüsü sunması açısından söz konusu bu kitle araçlarının kullanımı dahilindeki en etkili unsurdur. Zira kitle iletişim sistem ve metotları, içinde yer aldıkları genel sistemin güçlenerek süreklilik kazanmasına hizmet etmektedirler.

Haber ajanslarının haber akışı üzerindeki baskısı, kaynak değeri ve haber akışı yönü bir bütün olarak mana dünyaları yaratmaktadır. Haberin sunumu, politik gündemi etkili biçimde belirleyebilmektedir. Habercilik hem yapısal koşullar hem de çeşitlenen sunum araçları sayesinde kamuoyu oluşumu ve işleyiş mantığını artık ulusal olmaktan ziyade ulus aşırı bir politik düzleme taşımıştır. Özellikle Web 2.0 teknolojisinin ilerleyişi bu noktada kolaylık sağlamıştır. İnternet, ekonomik ve teknolojik gelişimin de etkisiyle haber sunumu açısından yeni bir temsil mecrası ve yepyeni bir çerçeve yaratmış, haber ve bilginin üretim, dağıtım, kullanım ve paylaşım zeminleri çarpıcı biçimde değişim göstermiştir. Yeni alan çok daha geniş kitlelere ulaşabilmek ve onların nezdinde fikir inşasına girişebilmek için biçilmiş kaftan durumundadır.

Dolayısıyla ajansların sunduğu enformasyon hem yayılım açısından hem de dönüştürülerek kullanılma açısından oldukça geniş bir ağa hitap etmektedir. Dünyanın pek çok yerinden çok sayıda insanı kendine muhatap kılan bu durum, inanış biçimleri ve algı kalıpları üretmek yoluyla küresel çapta bir ideolojiyi örtük yahut açık şekilde temsil imkânı doğurmaktadır.

Yeni medya çerçevesinde ortaya çıkan bir odak olarak çevrimiçi sosyal ağlar küreselleşmenin sosyal süreçlerinde etkin bir rol üstlenmiş, iletişimi dünya çapında

yaygınlaştırmıştır. Bu da doğal olarak iktidara ait söylemlerin iletişime paralel olarak yaygınlaşması anlamına gelmektedir. Küresel haber sağlayıcılar olarak ajansların dijital tabanlı sistemlerdeki mevcudiyetlerinin incelenmesi ve çevrimiçi haber dağıtımının yapısının ortaya çıkarılması bu nedenle önem taşımaktadır.

Bu çalışma, iktidar ve medya ilişkisi bağlamında uluslararası iletişimin yeni medyadaki yapısının incelenmesine ilişkindir. Konu olarak kendisine, 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı'nda CNN ve Sputnik haber ajanslarının performansı ile merkezlerinin bulunduğu ABD ve Rusya'nın resmi politikaları arasındaki ilişkiyi seçmiştir. Bu ilişkiyi çözümleyebilmek için, söz konusu ajansların Suriye İç Savaşı'nda önem arz eden iki olay hakkında Twitter hesaplarında ve paylaşımlarına ilintiledikleri web sayfalarında yaptıkları ikişer paylaşım olmak üzere toplamda sekiz haber örnek alınmıştır. Bu olaylardan biri ABD'nin DEAŞ hedeflerine yönelttiği hava operasyonu, diğeri de Rusya'nın savaşa girişidir.

Çalışmamızın temel değişkenlerini meydana getiren haber ajansları özünde küresel ölçütlerdeki iki başat gücü simgelemektedir. Bu açıdan kapsam ve sınırlılıklar belirlenirken merkezini bölge üzerinde güç odağı oluşturmaya çalışan ülkelerde bulduran haber ajanslarından birer örnek seçilmiştir. Suriye İç Savaşı hem Rusya hem de ABD'nin yani çift kutuplu dünyanın iki ucunun dahil olduğu bir örnek sunmaktadır. Tarafların fiili olarak sürece katılmaları ise bu çerçevede ajansların ideolojik üretimlerini karşılaştırama noktasında elverişli bir durum yaratmaktadır. Söz konusu iki hegemonik gücün bölgede varlık sergilemesi, Suriye İç Savaşı'na yönelik üretilen haberler ile devlet söyleminin karşılaştırılması medya sermaye ve devlet füzyonunun yeni veya yeniden oluşturulan yapısının tespitinde oldukça yardımcı olacaktır. Rusya ve ABD'nin Suriye'ye müdahalelerin haberleştirilme biçimleri, söylemdeki etki gücünü ve hegemonyal perspektifin tikel medyatik yansımalarını net bir şekilde aksettirmektedir. Buna göre; Rusya menşeli Sputnik haber ajansı ve ABD menşeli CNN haber ajansı araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Araştırmanın ana varsayımı, devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda kamuoyu oluşturma hedefiyle haber ajanslarını kullanmakta olduklarıdır. Medyanın güçlü etkiye sahip olduğu öngörüsünden hareketle ortaya konulan bu hedef, medyanın başlıca görevinin statüko ve hegemonyayı sürekli olarak yeniden üretmek olduğu kabulüne dayanmaktadır.

Suriye, yaşanan iç savaş sürecinde küresel ve bölgesel güçlerin örtük ve açık mücadelelerine sahne olmuştur. Ancak savaş dönemlerinde ulusal ve uluslararası diğer aktörlerden farklı olarak medya, toplumlar açısından bilgilendirici bir konuma sahiptir. Bu

nedenle savaşların basında yansıtılma biçimleri son derece önemli bir konu haline almaktadır. Suriye İç Savaşı'na bakılacak olursa, belki biraz da zamanın ruhunun etkisiyle, yeni medya araçlarının çoğu defa etkin bir şekilde kullanıldıkları görülmektedir. Suriye, iç savaş sürecinde hegemonik güç mücadelesinin adeta uygulama sahası olması itibariyle, enformatif savaşın da sahası haline gelmiştir. Bu açıdan Suriye İç Savaşı üzerindeki algı üretimi, ideolojik hegemonya savaşının gözlemlenerek medya ve devlet arasındaki bağın irdelenmesi için uygun bir zemin yaratmıştır. Bu münasebetle çalışma dahilinde Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya'nın Suriye İç Savaşı'na müdahale argümanları ile Cable News Network (CNN) ve Sputnik'in müdahaleleri haberleştirirken benimsedikleri söylemler karşılaştırılacaktır. Temel sorunsalımız ise medya ve devlet füzyonunun yeni medyadaki yapısının ele alınması ve bulgular üzerinden bu füzyonun boyutlarının analiz edilmesidir.

CNN ve Sputnik'in Twitter hesaplarında gerçekleşen müdahaleleri sunum biçimleri Teun Van Dijk tarafından geliştirilen eleştirel söylem analizi yöntemi ile incelenecek, elde edilen bulgular örnek haber ajanslarının merkezlerini buldukları ülkeler olan ABD ve Rusya'nın resmi makamlarınca geliştirilen müdahale argümanlarıyla karşılaştırılacaktır.

Seçilen analiz yöntemimiz haberin söylemini mikro ve makro olmak üzere iki düzeyde incelemektedir. Buna göre makro düzeyde, metnin genel yapısı çözümlenirken, mikro düzeyde metnin içeriğine odaklanılmaktadır. Haber analizinde makro inceleme; metnin tematik (başlıklar, yaklaşım ve kullanılan fotoğraflar) ve şematik yapısını (olayın sunumu, kullanılan genellemeler ve muhtemel çıkarımlar) ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Mikro inceleme ise; metnin sentaktik (gramatik) yapısını inceleyip, sözdizimsel durumu, sözcük seçimlerini ve retoriği gözler önüne sermektedir.

Analiz yöntemimiz, verilerin belli birimler ışığında ele alınmasıyla ilerlemektedir. Bu çalışma kapsamında makro yapının analizi için belirlenen birimler; üyelik (karşıtlık), genel tema, konu, imalar, yadsıma ifadeleri, eş anlamlılık, kullanılan geleneksel temalardır. Mikro analiz için ise tümce dizimi, söylem biçimi, uslamlama, kiplik ve retorik birimleri kullanılacaktır.

İktidar ve Enformasyon İlişkisi

Araştırmamızın ana bileşenlerini oluşturan haber ajansları, CNN, ve Sputnik'i Suriye İç Savaşı bağlamında bir hegemonya mücadelesinin ana aktörleri olarak ele almak gereklidir. Zira aynı yerlerde, aynı zamanda ve yine aynı şahıslarla gerçekleşmiş bir olayın iki veya daha fazla şekilde, farklı biçimlerde anlatıya sahip olmasının nedeni bir gerçekliğin inşa edilmek

istenmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasındaki temel sebep ise devletler arasında inşa edilen sistemin hegemonik yapısıdır. Her devlet kendi imkanları ölçüsünde bir hegemonya mücadelesi içerisindedir. Ve bu mücadele alanı salt askeri gücün ötesinde sivillerin rızası ve kamusal desteğin sağlanmasını da kapsamaktadır.

İletişim, sembolik formların alışverişini ve yönetimini içeren toplumsal bir süreçtir (Aymaz, 2018: 127-128). Haliyle iktidar yapbozunun bir parçası durumundadır. Medyanın ideolojik gücüyle ilişkili eleştirel çalışmalarda iki önemli bakış açısı öne çıkar. Bunlar Antonio Gramsci'nin hegemonya kavramı ile Louis Althusser'in kullanmış olduğu Devletin İdeolojik Aygıtları (DİA) kavramlarıdır. Gramsci, hegemonya kuramı ile üstyapı-altyapı sorunsalına yeni bir bakış açısı getirmiş, biliş yönetimi ile rıza üretiminde kitle iletişim araçlarının önemine değinmiştir (Gramsci, 2011). Althusser de, toplum içerisinde ideolojilerin yayılmasında temel rol oynayan etkenlerin başında kitle iletişim araçlarının geldiğini belirterek, bu araçların DİA arasında yer aldığını ifade etmiş ve ne şekilde işlediklerini incelemiştir (Althusser, 2015).

Rıza üretimi ve hegemonya kavramlarının ışığında ele alındığında, egemenliğini pekiştirmeye çalışan ideolojilerin mücadele alanlarından birinin de medya olduğu görülür. Bu mücadele ise anlam üretme, anlam kazanma ve daha sonrasında bunu topluma kabul ettirebilme üzerinden yürütülmektedir. Karl Marx, bu bağlamda, egemen olanın hakimiyetini devam ettirebilmek adına medyayı vasıta olarak kullanmasını *Ekonomi Politikinin Eleştirisine Katkı* kitabında ele almıştır (Marx, 1993: 23). Egemen ideoloji, rızayı üretmek ve toplumsal anlamda da kendisini gerçekleştirmek durumundadır. Bu noktada bahsedilmesi gereken önemli bir isim Robert W. Cox'tur. Cox, Gramsci'den sonra hegemonya kavramının kapsamını genişleten önemli bir isimdir. Ulusötesi toplumsal güce odaklanır. Hegemonya bu yaklaşımda yalnızca bir sınıfın bir diğerinin üstündeki görece üstünlüğü değil, aynı zamanda bir devletin bir diğeri üstündeki görece üstünlüğünü de içermektedir (Gökten, 2013:46). Küreselleşen dünya düzeni ile birlikte artık devletler kendi iç politikalarında uyguladıkları kadar dış politikada da hegemonya mücadelesi içerisindedir. Bir devletin hegemonik mücadele verdiği sahada elde edeceği güç, bundan sonraki siyasi hamlelerine de etki edecek ve iktidarının göstergesi olacaktır.

Enformasyonun söylemi, onu kullanan öznenin arzusuna göre şekillenir ve bir gerçeklik yaratır (Devran, 2007: 100). Dolayısıyla kitle iletişimi, toplumsal iktidarın kurulmasına aracılık eden bilginin denetimini temin etmede ve toplumsal rızanın sağlanmasında mühim bir role sahiptir. İktidar, kendi ideolojisini yaymak, var oluşunu

güçlendirmek ve de varlığına bir “meşruiyet” kazandırabilmek adına medyanın kitle iletişim araçlarını sıkça kullanır. Nitekim Noam Chomsky ve Edward S. Herman, rıza imalatını kavramsallaştırdıkları eserlerinde medyanın kendini denetleyen ve finanse eden unsurların çıkarlarına hizmet ettiğini, onların lehine propaganda yaptığını bir modelleme ve çeşitli örneklerle net bir biçimde ortaya koymaktadır (Herman & Chomsky, 2012). Bu açıdan çalışmamızın odağını oluşturan CNN ve Sputnik sadece haber ajansı olmalarından ziyade farklı hegemonik odak ilişkilerini barındıran ve onların mevcut söylemlerini yeniden üreten yapılar şeklinde ele alınmalıdır.

Haber Ajanslarının Yeni Medyadaki Yeri

Yeni medya; “genel olarak var olan medyayı, etkileşimli olarak, sayısal veriye dönüştürmeye yönlendiren ve bilgisayar aracılığıyla üretim, dağıtım ve paylaşım sağlayan ortamlardır (Manovich, 2001: 19). Castells (2012: 25) ise yeni medyayı, omurgası bilgisayar ağlarından oluşan, dili dijital ve göndericileri küresel olarak tüm dünyaya yayılmış ve küresel olarak etkileşimde olan yeni bir iletişim alanı olarak nitelendirmektedir.

Yeni medyanın en karakteristik özelliği etkileşimliliktir. Diğer kitlesel iletişim araçlarında görülmeyen bu özellik yeni medya özelinde interneti kamuoyu oluşturma sürecinde güçlü kılan bir etken olmaktadır. Meydana gelen toplumsal olaylar, yeni medya araçlarında anında konuşulmakta, tartışılmakta ve kitlelere yayılmaktadır. Bu ise söz konusu mecranın kamuoyu oluşturmadaki etkisini güçlendirmektedir.

Uluslararası iletişimde ana aktör olarak görülen haber ajansları, kitle iletişim araçları adına hızlı bir haber akışını temin eden son derece önemli kuruluşlardır. Uluslararası nitelikli haber ajansları, kitle iletişim vasıtalarının yayınladıkları haberlerin önemli bir bölümünün belirleyicisi konumunda bulunan kurumlardır. Yakın geçmişte, farklı iletişim teknolojilerinin ortaya çıkması ve yoğun şekilde kullanılmaya başlanmasıyla, bu haber ajanslarının etkinliklerinin ortadan kalkacağı düşünülmüştür. Ancak söz konusu ajanslar, yeni çıkan bu teknolojileri kendi sistemlerine uyarlayarak, bugün için de güç ve etkinliklerini devam ettirmeyi başarmışlardır. Bununla beraber haber ajansları kitle iletişim araçları için vazgeçilmez önemini korumayı sürdürebilmiştir. Özellikle kriz dönemlerinde kitle iletişim araçlarını elinde bulunduranlar masraf yapmaktan kaçındıkları için haber ajanslarının ürettiği haberlere sayfalarında ya da yayınlarında ağırlık vermektedirler.

Haber ajanslarının pek çoğunun yeni medyanın ana mecraları olan sosyal ağlarda etkin bir şekilde yer aldıkları görülmektedir. Dahil oldukları bu ağlarda ise takipçi sayılarının

azımsanmayacak seviyelerdedir. Bu duruma örnek verilecek olursa, CNN’in Twitter üzerindeki takipçi sayısı elli beş milyonun üzerindedir ki bu takipçiler de dünyanın pek çok ülkesine yayılmış durumdadır. Sputnik’in de üç yüz yirmi binin üzerinde takipçisi bulunmaktadır. Bu ajansların ilgili ağlar üzerinde önemli ölçüde etkin olmaları yine kamusal alanda gündem belirleyiciliklerini de artırmaktadır.

İletişimin ekonomi politiği gereği haber ajanslarının abonelerine geçtikleri haberleri ait oldukları ülkenin veya misyonun bakış açısıyla sundukları ve zaman zaman bir yeniden yaratma içerisinde oldukları görülür. Özellikle dış politika haberlerinde bu durum daha sık göze çarpar. Suriye İç Savaşı bağlamında CNN ve Sputnik’in aynı olayı farklı anlatılarla sundukları pek çok örnek mevcuttur. Ki bazı örneklerde haber ajansının anlatısından ziyade ait oldukları devletin söylemi öne çıkmaktadır. Hatta son dönemlerde bu durumun farkında olan sosyal ağlar bazı yeni uygulamalara geçmiştir. Örnek olarak, Sputnik’in Twitter biosunda³ “Russia state-affiliated media” ifadesi kullanılmaktadır. Yani ilgili sosyal medya ağına göre Sputnik bir noktada Rus devletinin sözcüsü konumunda ele alınmaktadır. Aslında bu durum haber ajanslarının kamusal alandaki etkisini gösterme adına önemli bir örnektir. İlgili sosyal medya ağı ait olduğu hegemonik gücün etkisiyle Sputnik üzerinden yayılan haberlerin kamusal alanda belki de etki gücünü zayıflatma adına bu haber ajansının ait olduğu ülkeyi belirterek yanlı bir söylem içerisinde bulunduğunu göstermeye çalışmaktadır. Son tahlilde haber ajanslarının gerek konvansiyonel medya gerek yeni medya bağlamında kamusal üzerinde önemli bir etkinlikleri mevcuttur. Kimi haber ajanslarının uzun bir geçmişe dayanan habercilik tecrübeleri kimilerinin de son dönemlerde belli devletler tarafından güçlü bir şekilde finanse edilmeleri bu etkinliklerinin önemli bir göstergesidir.

Küreselleşmede Haber Ajanslarının Rolü

Raymond Williams’a göre, kitle iletişimi sürecinde aracı denem faktörün “tipik özelliği”, paylaştığı içeriğin ve bu içerikte ifade ettiği şeyin, “açıklanmamış bir niyetin emrinde olması”dır. Artık hayatın bir parçası haline gelmiş teknik araçlar sayesinde her an ulaşılabilir olan mecralara entegre olarak gündelik hayatımıza sızan hatta bazen sağanak biçimde yağın enformasyon yaratılan kitle insanı için yön tabelası niteliği taşımaktadır (Aymaz, 2019; 103-104).

Haber nasıl ki ulusların gerçeklikle olan enformatik bağlarını tesis eden en önemli iletişimsel eylem ya da örgütlü bir yapı ise, ajanslar da haberin organik kodlarını imal eden

---

³ Sosyal medyada kullanılan bir terim olarak bio, kullanıcının hesabında kendisi hakkında özet bilgi verdiği, üstte yer alan biyografinin kısa halidir.

organizasyonel bir eylem ve örgütsel yapılanmadır. Bu bakımdan haber ajansları küresel dünyada güç kaynakları arasındadır. Aslına bakılırsa büyük çaplı haber ajansları, büyük devletlerin görece küçük olanlar üzerindeki gerçeklik ve enformatik tahakkümlerini sürekli yeniden üreten ve pekiştiren güçlerdir.

Haber ajanslarının yerel, hatta küresel çapta bir güç unsuruna dönüşmesini tetikleyen en önemli nedenlerinden biri, gündem kurma yetisi ile doğrudan ilintilidir. Nitekim gündelik yaşam, gündem belirteçleri etrafında biçimlenmekte ve toplumların küresel sistemle olan ilişkileri bu yolla tertiplenmektedir. Bu yönüyle, hangi haberin gündemde yer tutacağını, basılacağını, yayına dönüştürüleceğini ya da hangi haberlerin insanların aklının ucundan bile geçmemesi gerektiğini belirleme kudreti, genellikle haber ajanslarındadır (Girgin, 2004: 170). Daha net bir ifadeyle, haber ajansları, bir taraftan gündem içerikleri ve bu içeriklerle bilişsel ilişki içindeki kitlenin niteliklerini belirlerken, diğer taraftan habere ortak olan aboneler/basın organlarının haber süreçlerini de dışarıdan kontrol etmektedir.

Uluslararası haber ajanslarının bilinçli ya da rastlantısal olarak haber seçimindeki ölçütlerine genel olarak bakıldığında, uluslararası ekonomik sistemin kaynağı olan sermayeci ve yayımcı ülkelerin çıkarları ön plana çıkmaktadır. Dünya kamuoyuna zaman zaman haberi çarpıtılmış bilgi (dezenformasyon) ya da yanlış bilgi (misenformasyon) verilmesiyle manipülasyon yapılmasının yanı sıra (Çelik, 2018: 144), ülkeler arasındaki ilişkilere yönelik haberlerde özellikle ajansın ait olduğu ülkenin dış politikası haberlerin temel ölçütünü oluşturmaktadır⁴. Araştırmamızda ABD ve Rusya'nın Suriye İç Savaşı'na müdahalesi üzerinden yeni medya bağlamında okuma yapacağımız ajanslara bakacak olursak bu durum çok daha net biçimde anlaşılacaktır.

CNN ve Sputnik'in Yeni Medyada Oluşturduğu Metinlerin Eleştirel Söylem Çözümlemesi Yoluyla İncelenmesi

1 Haziran 1980 tarihinde yayın hayatına başladığında CNN (Cable News Network), dünyada 24 saat yayın yapan tek televizyon ağı olma özelliğini taşımaktaydı. Bu karakteriyle haberin gün boyunca sadece belli saatlerde yapılacağı şeklindeki algıyı değiştirmiştir. Yayın hayatına başladıktan sonra ABD'de iki milyon eve ulaşmış ve günümüzde de ABD'de 90 milyon

⁴ Hükümetler arası enformatik trafik içinde özel mesajlar dışında, uluslararası iletişimde en önemli faktör haber akışıdır. Ancak haberin toplanması onun yayını için yeterli değildir. Haber bir süreçler bütünüdür; ideoloji ve çıkar gerekçeleri haberin anlatı akışını, hatta haber değerini dahi değiştirebilmektedir (Devran, 2010: 81-85). Nitekim haber konusu olarak nelerin seçilmiş olduğu, ilgili haber konularının ne şekilde işlendiği (haber formatına dönüştürüldüğü), kimlere dağıtıldığı büyük önem taşır. Öyle ki birbiriyle devamlı bir iletişim halindeki ulus ve devletler arasındaki ilişkiler bir noktada haberlere göre de şekillenir.

haneye ulaşırken, uluslararası bağlamda 160 milyonun üzerinde evde izlenebilmektedir (İnceoğlu, 2010: 134).

CNN, kurulduğu günden beri haber yayıncılığına yenilikler getirmiştir. Bunlar arasında yayınlarını kesintisiz bir şekilde devam ettirmesi en önemlisi iken, diğer bir tanesi de ajansın dünya olaylarını haberleştirmekteki başarısı olmuştur. Bir taraftan yerel yayınlar gerçekleştirirken, diğer taraftan uluslararası bir medya kanalı haline gelmiş ve Amerikan dış politikasının yürütülmesinde veya yönlendirilmesinde dikkate alınan bir aktör olmuştur. Medyanın bu etkisi “CNN etkisi”⁵ olarak adlandırılmıştır.

Sputnik, haber akış sistemleri, internet siteleri, sosyal medya hesapları, mobil uygulamalar, radyo yayını ve multimedya basın merkezleri gibi ürünlerle hizmet veren bir haber ajansıdır. Ajansın merkezi Rusya’da, bölge ofisleri ise ABD, Çin, Fransa, Almanya, Mısır ve İngiltere dahil olmak üzere dünyanın kilit önem taşıyan bölgeleri ve ülkelerinde yer almaktadır. Küresel siyaset ve ekonomiden haberler yapan ajans, uluslararası seyirci odaklıdır. Sputnik’in uluslararası editör kadrosu İngilizce, İspanyolca, Fransızca, Almanca, Arapça, Çince gibi diller dahil olmak üzere 30’dan fazla dilde çalışmayı sürdürmektedir.

Krizin Küreselleşmesi: ABD ve Rusya’nın Suriye İç Savaşı’na Müdahalesi

Ortadoğu genelinde başlayan Arap Baharı’nın etkisiyle Suriye’de de ivme kazanan protestolar Dera kentinde 2011 Mart’ında başlamış daha sonra Lazkiye’ye sıçramıştır. Güvenlik güçlerinin olaylara müdahalesiyle iki hafta içinde 37 insanın hayatını kaybetmesi sonucu alevlenen protestolar karşısında 29 Mart’ta Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esad kabinenin istifasını kabul etmiştir. Esad hükûmetine karşı başlatılan protestoların kitlesel bir ayaklanmaya dönüşmesiyle esasen 2005 yılında muhaliflerce oluşturulmuş bir koalisyon olan Suriye Ulusal Konseyi, 2011 Ağustos’unda İstanbul’da bir araya gelerek resmi olarak kurulduğunu ilan etti. Amacının Suriye halkının talepleri ve endişelerini temsil etmek, hedeflerinin ise uluslararası tanınma olduğunu açıklayan Konsey, şiddet iddialarını gündeme getirdi.

2012 yılının ocak ayında Katar’da bir araya gelen Arap Birliği ülkeleri Suriye’ye müdahale çağrısında bulundular. Devlet Başkanı Esad, bu açıklamayı tepkiyle karşıladı. 2012’nin Şubat ayında yeni bir anayasa için Suriye’de referandum düzenlendi. Halk

---

⁵ ABD’nin 1991 Kuzey Irak, 1992 Somali, 1995 Bosna, 1999 Kosova müdahalelerinin medyanın duygusal yayınlar yapmasından sonra gerçekleşmesi, medyanın dış politika oluşturulmasını etkilediği algısını güçlendirmektedir. CNN tüm küresel erişimle, 24 saat aralıksız yayınlarıyla CNN etkisini yaratarak dış politikanın medya tarafından güdümlendiği düşüncesini güçlendirmiştir (Robinson, 2005: 344).

oylamasına sunulan yeni anayasa yüzde 89,4 ile kabul edildi. Çok partili sisteme geçişi ve olağanüstü halin kaldırılmasını öngören anayasa taslağına muhalefet, “rejimin korunduğı” gerekçesiyle mesafeyle yaklaştı.

Temmuz ayı itibariyle Birleşmiş Milletlerin düzenlediğı Cenevre Görüşmeleri kapsamında Suriye’de bir geçiş hükümeti kurulması hususunda mutabakat sağlandı. Ancak Rusya ve Çin’in baskısı ve talepleri sürece mevcut yönetimin de dahil edilmesi yerel ve uluslararası aktörler arasında tartışmalara neden oldu.

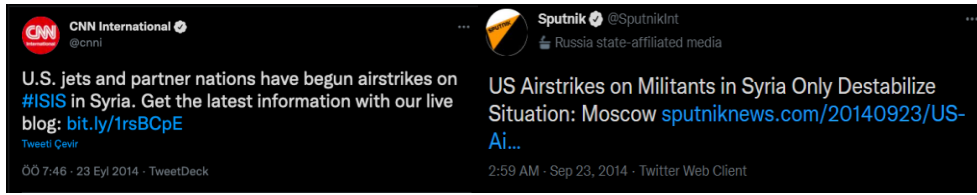
Ağustos 2013’te Suriye hükümetinin muhaliflere karşı kimyasal silah kullandığı ve yüzlerce can kaybı yaşandığı iddia edilmiştir. Bu saldırı iddiası hükümet tarafından kesin bir dille reddedilmiştir. İddia üzerine toplanan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi konuyla ilgili acil soruşturma başlatmıştır. İddialar henüz tazeliğini korurken, soruşturmanın tamamlanması beklenmeksizin ABD Başkanı Barack Hussein Obama, Amerikan Kongresi’nden Suriye’ye askeri müdahale için yetki talep etmiştir. Eylül ayı içerisinde ise Rusya ve ABD Suriye’deki kimyasal silahların ülke dışına çıkarılması konusunda uzlaşma sağlamıştır.

Ülke içi karışıklıktan faydalanan, El-Nusra gibi muhalif yapıları da bünyesine dahil ederek büyüyen Irak ve Şam Devleti (DEAŞ), Temmuz 2014’te halifelik ilan etmiş ve güç alanını Irak ve Suriye arasındaki bölgeyi kapsayacak biçimde genişletmeye başlamıştır. Bunun üzerine Eylül 2014’te ABD örgüte karşı askeri hava operasyonları düzenlemiştir. Bu operasyonların birinci yılında Rusya da Şam’ın davetiyle fiili açıdan denkleme dahil olarak Suriye üzerinde hava ve kara operasyonlarına başlamıştır.

ABD’nin Suriye’ye Müdahalesi

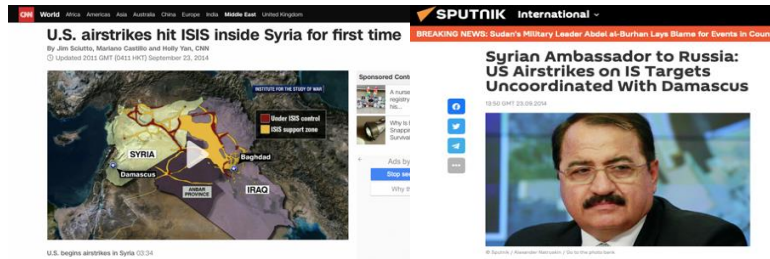
Obama, 2013 yılının Ağustos ayında Esad yönetiminin başkent Şam yakınlarındaki Guta’da sivillere karşı kimyasal silah saldırısında bulunulduğunu ve bu saldırı sırasında 1300 Suriyelinin hayatını kaybettiğı iddiasına binaen Amerikan Kongre’sinden Suriye’ye müdahale yetkisi talep etmişti. Bu kapsamda 2014 yılının Eylül ayında Amerika Birleşik Devletleri DEAŞ’a yönelik müdahale planını devreye sokarak örgütün Suriye’deki hedeflerine hava saldırısı başlattı. Düzenlenen operasyonda ilk safhada DEAŞ’ın elinde olan Rakka ve çevresindeki yirmi hedef Amerikan jetleri tarafından bombalandı.

CNN ve Sputnik söz konusu haberi Twitter hesaplarında şu şekilde duyurmuşlardır;

Görsel 1 Amerika Birleşik Devletleri'nin Düzenlediği Hava Operasyonuna İlişkin Twitter Paylaşimleri

ABD tarafından düzenlenen hava saldırısına dair bilgileri tüm ajansların aynı tarihte geçtiği görülmektedir. CNN paylaşımında olayı “ABD jetleri ve ortak ülkeler Suriye’de ISIS’a⁶ yönelik hava saldırılarına başladı. Canlı bloğumuzdan en son bilgileri alın” şeklinde, Sputnik ise “ABD’nin Suriye’deki militanlara yönelik hava saldırıları sadece durumu istikrarsızlaştırıyor: Moskova” şeklinde ele alınmıştır. Ajanslara ait Twitter paylaşımalarında görsel bulunmamaktadır.

Görsel 2 Amerika Birleşik Devletleri'nin Düzenlediği Hava Operasyonuna İlişkin Web Paylaşimleri

Ajansların web sayfalarında ilgili haberi yansıtırken ise CNN’nin “ABD’nin Suriye’deki hava saldırılarıyla ilk kez ISIS vuruldu” başlığını, Sputnik’in “Suriye’nin Rusya Büyükelçisi: ABD’nin IS⁷ hedeflerine yönelik hava saldırıları Şam ile koordineli değil” başlığını seçtiği görülmektedir. Her iki ajans da Twitter paylaşımalarında farklı, web haberinde farklı bir metin kullanmayı tercih etmiştir.

Twitter paylaşimleri ve web haberlerin başlık ve fotoğrafları makro çerçevede tematik ve şematik olarak ele alındığında;

Twitter üzerinden yapılan paylaşımlarda CNN operasyonun pozitif durumuna, Sputnik’te ise negatif durumuna vurgu yapan bir yapı söz konusudur. Sputnik gönderisinde pasif haber kaynağı⁸ kullanarak resmî açıklamaya yer vermiştir.

CNN paylaşımında kendi jetlerini ve ortak / partner ülkeleri merkezine alarak terörist olarak kabul ettiği bir örgüte karşı başlatılan operasyonu ifade etmekte, örgütü “Irak ve Şam

⁶ Irak ve Şam İslam Devleti

⁷ İslam Devleti

⁸ Hazırlanmış haber bültenleri ya da basın bildirilerinin haber kodlaması içerisinde verilmesi.

İslam Devleti'' olarak nitelenmektedir. Sputnik'te hava saldırılarının muhtemel sonucuna atıfla yapılandırılan metinde aktör olarak ABD ön plana çıkartılmıştır. Karşısında aksiyon alınan odak ise ''militanlar'' olarak nitelendirilmiş, bu yolla illegal bir yapıya işaret edilmiş ancak CNN tarafından yapılan ''terörizm'' vurgusundan uzak durulmuştur. Olumsuzluğa yapılan atıf ABD'nin aksiyonu çerçevesinde sunulmuş, dolayısıyla bir sebep-sonuç ilişkisi yaratılmıştır. Gönderilerin konusunu her iki ajansa da hava saldırıları oluşturmaktadır.

Genel temalar ve imalar açısından ele alındığında CNN, teröre karşı ortak mücadele imasında bulunmaktadır. Bu imayla aksiyonu çoğullandırmış, ''terörle mücadele edenler'' şeklinde bir usullama yaratmıştır. Örgütü nitelerken Irak ve Şam İslam Devleti adlandırmasını tercih etmiş, dolayısıyla daha önce müdahalede bulunduğu ancak askerini geri çektiği bölgeye atıfla varlık göstermediği alanlarda illegal yapılanmaların türediği algısı yaratmakta ve dolayısıyla müdahalesini meşrulaştırmaktadır. Metinde, teröre karşı mücadele eden ABD karşıtlığı öne çıkarılmış, ABD ve terörizm arasında zıtlık yaratma stratejisi kullanılmıştır. Sputnik ise resmi makamlardan alıntıladığı metniyle ABD operasyonlarının olası negatif sonuçların dikkat çekmektedir. Operasyonda aksiyon sahibi olarak yalnızca ABD'yi işaret etmekte diğer ülkeleri denklem dışı bırakmaktadır. Örgütü ''Suriye'deki militanlar olarak tanımlayan Sputnik, ABD ve Suriye'yi karşıt olarak kodlamış, Suriye sınırları içine müdahaleyi öne çıkaran ve bir paylaşım yapmıştır. ''İstikrarsızlık yaratacak'' ifadesiyle, Suriye'nin (Esad yönetiminin) örgütle mücadelesine değinilmiş ve bu hareketin mücadeleyi baltaladığı iması yaratılmıştır. Sputnik ve CNN'nin gönderilerinde örgütün ismi ve terörizm eşanlamlı kullanılmış, her iki ajansın kullandığı isimde de ''İslam Devleti'' ibaresiyle dolaylı bir eşanlam da yaratılmıştır. CNN, terörizm karşıtlığı ile ABD arasında bir eşanlamlılık imasında bulunmuş, Sputnik ise kullandığı denklem içerisinde ''Suriye'' ve ''Esad yönetimi'' arasında bir eşanlamlılık yaratmıştır. Bahse konu ajanslar İslam ile terörizmi aynı denklemde kullanarak geleneksel bir tema oluşturmuşlardır.

Sosyal medya aracılığıyla sunulan bağlantıyla yönlendirilen web sayfalarında ajanslar Twitter paylaşımlarında kullandıklarından farklı metinleri başlıklarına taşımışlardır. Yayınladıkları haberde konuya görsellere yer verdikleri ancak açıklama metni kullanmadıkları görülmektedir.

İliştirilen bağlantı aracılığıyla ulaşılan resmî web sayfalarındaki yayınlarında kullandıkları ifadelerle CNN Amerika Birleşik Devletleri'ni başlığında aktör olarak kullanmışken, Sputnik Şam'ı merkezine almıştır. Başlıkların konusunu düzenlenen hava saldırıları oluşturmaktadır.

Genel temalar ve imalar açısından ele alındığında CNN ‘‘ABD’nin Suriye’deki hava saldırılarıyla ilk kez ISIS vuruldu’’ başlığıyla genel olarak örgüte karşı yapılan hava saldırılarının henüz yeni başladığı, operasyonların devam edeceği imasını yapmaktadır. Metnin merkezinde ABD konumlandırılarak hedef alınan örgüt ile bir karşıtlık durumu yaratılmıştır. Örgüt ise ‘‘İslam Devleti’’ adlandırmasıyla terörizme referans etmektedir. ‘‘Suriye’de gerçekleştirilen operasyon’’ çerçevesi ise doğal olarak bir bölgedeki otoritesizliğe yapılan bir vurguyu içermektedir. Aksiyonun Suriye’de gerçekleştirildiği bilgisi yönetimin hükümsüzlüğünü ön plana çıkaran bir ifade biçimi yaratmıştır. Twitter paylaşımında ‘‘Moskova’’ tarafından yapılan açıklamaya yer veren Sputnik, attığı ‘‘Suriye’nin Rusya Büyükelçisi: ABD’nin IS hedeflerine yönelik hava saldırıları Şam ile koordineli değil’’ başlığıyla web haberinde bu kez Suriyeli Büyükelçinin demecine yer vermiştir. Başlıkta Şam aktör olarak kullanılmıştır. Bu da Suriye’deki devlet yapısının devamına atfedilen bir ima yaratmaktadır. Saldırıların koordinasyon içinde gerçekleştirilmediği bilgisi ise metinde ‘‘Suriye’ye rağmen operasyon’’ algısı yaratmaktadır. Bu da pek tabii ki yasal ya da meşru olmayan, Suriye’nin egemenliğine aykırı bir müdahalenin söz konusu olduğu iması içermektedir. Sputnik’in örgütü ‘‘İslami Devlet’’ olarak adlandırdığı görülmektedir. Yani tanımlamasında Irak ya da Şam gibi bölgesel tanımlamaları kullanmamaktadır. Böylece örgütün mahiyeti genişletilmiş, kapsam alanı olarak ‘‘ABD’nin etkisindeki, onunla müttefik ülkelerde ortaya çıkan, ABD karşıtı örgüt’’ algısını kırmayı hedeflemiştir.

Twitter paylaşımlarında bahse konu ajanslar herhangi bir görsel öge kullanmamıştır. Sputnik haberinde bir fotoğrafa, CNN ise video içeriğine yer vermiştir. CNN operasyona ilişkin bilgiler verdiği görsel içerikte ana poz olarak bölgede DEAŞ’ın yayılımını gösteren bir harita kullanmış, haritada işaretli iki kent olarak Bağdat ve Şam’ı göstermiştir. Retoriksel olarak ABD’nin işgal ettiği Irak ile Suriye’nin aynı denklem içinde sunulması, yayılım bölgesinde bulunmamasına karşın Şam ve Bağdat’ın ön plana çıkarılması kamuoyunda algı oluşturma açısından çağrışım yaratacak şekilde bir uslamlama stratejisinin uygulandığını göstermektedir. Sputnik, haberinde kaydettiği bilgileri, Suriye’nin Rusya büyükelçisinin fotoğrafı eşliğinde sunmaktadır. Kullanılan görselde büyükelçi kızgın, memnuniyetsiz ve uzağı izler halde görünmektedir. Dolayısı ile Sputnik’in oluşturduğu metni retoriksel açıdan destekleyen bir görsel kullandığı söylenebilir.

Ajanların Twitter paylaşımları mikro açıdan ele alındığında; CNN ‘‘ABD jetleri ve ortak ülkeler Suriye’de ISIS’a yönelik hava saldırılarına başladı. Canlı bloğumuzdan en son bilgileri alın’’ cümlesiyle yaptığı paylaşımında tümcenin başında yer alan ‘‘ABD jetleri’’ ifadesi ‘‘ISIS’a yönelik hava saldırısı’’ ifadesiyle desteklenmektedir. Seçilen sözcüklerle

mühimmata yönelik bir adresleme söz konusu olduğu görülmektedir. Bu da ortakları denkleme almış olmasına rağmen CNN yayınında ABD'nin askeri gücüne atıf yapıldığını göstermektedir. Daha önce de belirtildiği üzere örgüt "ISIS" olarak ele alınmakta, bu yolla daha önce müdahalede bulunduğu bölgeye atıf yaparak varlık göstermediği alanlarda terörizmin hüküm sürdüğü algısını yaratarak müdahalesini meşrulaştırmaktadır. Sputnik, "ABD'nin Suriye'deki militanlara yönelik hava saldırıları sadece durumu istikrarsızlaştırıyor: Moskova" diyerek yaptığı paylaşımda tümcenin başında ABD'yi kullanmış, operasyonu "Suriye'deki militanlara yönelik" olarak vermiştir. Sözcük seçimlerine bakıldığında Sputnik'in örgütü "militanlar" olarak ele aldığı, "Suriyeli" vurgusuyla konuyu bir iç mesele çerçevesinde değerlendirdiği anlaşılmaktadır. "istikrarsızlaştırıyor" vurgusu ile mevcut hükümetin militanlara karşı hareketlerinin kısıtlandığını ve operasyonun düzensizlik yarattığını ima edilmektedir. Bu noktada tümcede genel olarak diğer iki ajansın tersine negatif bir yaklaşım söz konusudur.

Ajansların resmî web sayfalarında sunulan haber başlıklarında tümce dizimi açısından CNN'in kullandığı başlıkla Amerikan hava saldırısını cümle başına aldığı görülmektedir. Tümce ise "Suriye içindeki ISIS hedeflerini vurdu" nitelemesiyle devam ettirilmektedir. Tümce aktif bir yapıyla, ABD'nin vurduğunu öne çıkartmaktadır. Web görselinde haritada Irak'ın da gösterildiği düşünülürse, "Suriye içindeki" kelime seçimiyle operasyonun daha da genişletileceği çıkarımına ulaşılabilecektir. Sputnik ise Twitter'da Rus yetkilinin değerlendirmesine yer verirken web haberinde sözü Suriyeli yetkiliye vermekte, "Şam ile koordineli değil" ifadesiyle operasyonların egemenliği ihlal ettiği göndermesini iki mecradaki yayınlarıyla pekiştirmektedir. Sputnik, haber başlığında Amerikan hava saldırısını cümle başında konumlandırmakta ve olayın negatif bilgisini başlığında kullandığı tümcede vurgulamaktadır. Sputnik, haberinde tümce yapılarını resmî açıklamalarla desteklemek suretiyle algı oluşturarak inşa etmiştir. Söylemsel olarak CNN askeri operasyonun başarısına, Sputnik ise Suriye'de dış güçlerin aksiyonlarının olumsuz sonuçlarına vurgu yapmıştır. Söz konusu gönderilerde herhangi bir kiplik kalıbı kullanılmamıştır.

Obama, operasyonlardan önce 11 Eylül 2014'te Al Jazeera'da yayınlanan haberde yer verilen ifadelerinde⁹, *"Ülkemizi tehdit eden teröristleri nerede olurlarsa olsunlar yakalayacağımızı açıkça belirttim"* ifadelerine yer vererek *"Bu, Irak'ta olduğu gibi Suriye'de de ISIS'e karşı harekete geçmekten çekinmeyeceğim anlamına geliyor. Bu, başkanlığımın temel ilkesidir: Amerika'yı tehdit ederseniz, güvenli bir sığınak bulamazsınız."* açıklamasında

⁹ Haberin detayları için bkz. <http://www.aljazeera.com.tr/haber/obama-isidle-mucadele-stratejisini-acikladi>.

bulunmuştu. Hava hareketinin başlatılmasının ardından ise Pentagon Sözcüsü John Kirby, ilgili CNN haberine göre, coğrafi konum belirtmeksizin, ABD ve ortak ulus güçlerinin savaşçılar, bombardıman uçakları ve Tomahawk füzeleri kullanarak DEAŞ hedeflerini vurmaya başladığını söylemişti.

CNN, kullandığı metinlerdeki ifadelerle teröre karşı gerçekleştirilen ortak bir mücadele imasında bulunmaktadır. Bu imayla bir yandan ABD'nin operasyonu meşrulaştırılmakta, öte yandan müttefiklerin "terörle mücadele edenler" şeklinde ifade edilmesiyle iyi-kötü karşıtlığı yaratılmakta ve bu yönde bir algı inşası yapılmaktadır. ABD tarafından yapılan resmî açıklamalar da aynı vurguları taşımaktadır. Dolayısıyla bu haberde CNN'in ABD'nin sunduğu tüm anlam kalıplarını kullandığı görülmektedir. Obama, konuşmasında Irak göndermesi yapmıştır. Bu da uzun bir süreci temsil etmekte, ABD'nin bölgede varlığını sürdüreceğini ima etmektedir. CNN de web haberinde kullandığı başlıkta "ilk saldırı" ifadesini kullanarak operasyonların devam edeceği imasını yapmaktadır. Terör örgütü olarak tanımlanan yapı için kullanılan isimlendirme ABD resmî açıklamalarında ve CNN yayınlarında aynı şekilde "ISIS" olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla adlandırmanın yol açtığı imalar da aynı yöndedir.

Operasyonların başlamasıyla Rusya, ABD tarafından düzenlenen hava saldırılarını eleştirerek, Suriye hükümetine tek taraflı bir "bildirimin" yeterli olmadığı ve saldırıların bölgede gerilimi artıracığı yönünde bir açıklamada bulunmuştu. Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın duruma dair değerlendirmesinde, *"Böyle bir eylem ancak uluslararası hukuka uygun olarak gerçekleştirilebilir. Bu, hava saldırılarının resmi, tek taraflı bir 'bildirimi' değil, Suriye hükümetinin açık rızasının veya buna karşılık gelen bir BM Güvenlik Konseyi kararının onaylanması gerektiği anlamına geliyor."* ifadelerine yer verilmişti. Suriye'den konuya ilişkin bir açıklama gelmezken, Suriye'nin Rusya Büyükelçisi saldırıya tepki göstermiş ve operasyonun ülkenin bütünlüğüne aykırı olduğunu bildirmişti.

Sputnik, hava saldırılarını konu alan haberinde negatif bir söylem yapısı kurmuş, olayın muhtemel sonucuna atıfla sebep olarak ABD'yi aktörleştirmiştir. ABD'nin terörizm vurgusu Sputnik yayınlarında "militanlar" çerçevesinde kendine yer bulmaktadır. Yani ABD tarafından oluşturulan karşıtlığın diskur olarak etkisizleştirilmesi söz konusudur. Paralel biçimde Rusya'nın açıklamalarında da teröre hiç vurgu yapılmamıştır. Sputnik, başlıklandırmasında Suriye'nin Rusya Büyükelçisinin demecinden alıntı yaptığı bir başlık kullanmış, dolayısıyla Rusya'nın ve Suriye'nin resmi görüşünü pekiştirmiştir. Lavrov'un resmî açıklamasında yer alan, operasyonların istikrarsızlığa yol açacağı şeklindeki ifade Sputnik'in haberinde de vurgulanmıştır.

Rusya'nın Suriye'ye Müdahalesi

2015 yılının Eylül'ünün başında Rusya, Suriye İç Savaşı'na düzenlediği hava operasyonlarıyla fiili olarak dahil oldu. Batı güçleri ve Arap Birliği'nden gelen tepkiler üzerine Rusya'nın resmi olarak Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esad'ın daveti ve Rus parlamentosunun onayıyla sürece dahil olduğu bilgisi paylaşılmıştır. Resmi makamlarca bölgedeki askeri varlığın amacı terörizmle mücadele olarak açıklanmış, ABD'nin aksine Suriye'nin egemenliğine karşı bir aksiyon alınmadığının altı çizilmiştir.

CNN ve Sputnik 1 Eylül tarihinde Rusya tarafından düzenlenen operasyonları Twitter hesaplarında şu şekilde duyurmuşlardır;

Görsel 3 Rusya'nın Savaşa Dahil Olmasına İlişkin Twitter Paylaşımları

CNN, olaya ilişkin olarak "Rusya Suriye'deki ISIS hedeflerine yeni hava saldırıları düzenledi, Rus Savunma Bakanı açıkladı" paylaşımını, Sputnik ise "ABD Rusya'nın Suriye Krizinin Çözümündeki 'Kilit Rolünü' Nihayet Anladı" paylaşımını yapmıştır.

Görsel 4 Rusya'nın Savaşa Dahil Olmasına İlişkin Web Paylaşımları

Ajansların web sayfalarında ilgili haberi yansıtırken ise CNN'nin "Rusya'nın Lavrov'u Suriye'deki hedeflere yönelik: terörist gibi görünüyorsa, terörist gibi yürüyorsa.." başlığını, Sputnik'in de "ABD Rusya'nın Suriye Krizinin Çözümündeki 'Kilit Rolünü' Nihayet Anladı" başlığını seçtiği görülmektedir. CNN Twitter paylaşımında farklı, web haberinde farklı bir metin kullanmayı tercih etmiştir.

Twitter paylaşımları ve web haberlerin başlık ve fotoğrafları makro çerçevede tematik ve şematik olarak ele alındığında;

Twitter üzerinden yapılan paylaşımlarda CNN’de pasif haber kaynağı kullanılarak operasyon bilgileri geçilmekte, aksiyona dair bilgi verilmektedir. Sputnik’te ise düzenlenen hareketin sonucuna vurgu yapan bir yapı kullanılmıştır.

CNN paylaşımında Rusya’nın hava saldırılarını merkezine alarak DEAŞ’a karşı başlatılan operasyonu ifade etmekte, örgütü “Irak ve Şam İslam Devleti” olarak nitelenmektedir. Sputnik’te hava saldırılarının sonucuna atıfla yapılandırılan metinde aktör olarak ABD ön plana çıkartılmıştır. Ajansın paylaşımında operasyona dair herhangi bir bilgi kullanılmamış, ABD’nin Suriye politikalarına gönderme yapılmıştır. Metin, ABD politikalarının olumsuzluğuna yapılan atıf çerçevesinde sunulmuş, Rusya’nın bölgedeki önemi vurgulanmıştır. Bu haberinde de tıpkı önceki haberde olduğu gibi “hedef” denerek örgütün elindeki bölge insansızlaştırmış ve önemsizleştirmiştir. Gönderilerin konusunu CNN yayınında hava saldırıları, Sputnik yayınında ise operasyonun sonucu oluşturmaktadır.

Genel temalar ve imalar açısından ele alındığında CNN resmi makamlardan alıntılacağı metniyle, “yeni hava saldırıları” ifadesini kullanarak sürecin devamlılık arz edeceğine işaret etmektedir. Bu imayla Rusya’nın “bölgedeki yeni aktör” olduğu çıkarımı sağlanmaktadır. CNN’de örgüt nitelenirken Irak ve Şam İslam Devleti adlandırması tercih edilmiş, dolayısıyla Rusya’nın başlattığı operasyon için bir sınır çizilmiştir. Sputnik, ABD politikalarına dikkat çekmiş, harekate dair herhangi bir detay kullanmamıştır. Metninde verdiği “nihayet” vurgulamasıyla ABD ve Rusya’yı eşdeğer güç olarak kodlamış, Rusya’nın öneminin anlaşılmasını yaptığı askeri harekate dayandıran bir paylaşım yapmıştır. “Suriye’deki krizler” ifadesiyle de bir çoğullaştırmaya başvurmuş böylece krizin tek kaynağının Esad yönetimi olmadığı iması yaratılmıştır. Bunun yanı sıra gönderisinde operasyona dair herhangi bir hedef sınırlaması da belirtmemiş, bu açıdan “krizler” ifadesiyle yalnızca DEAŞ’a yönelik bir harekât olmayacağını da örtük olarak ima etmiştir. CNN’nin gönderilerinde örgütün ismi ve terörizm eşanlamlı kullanılmış, seçilen isimde “İslam Devleti” ibaresiyle dolaylı bir eşanlam yaratılmış, dolayısıyla İslam ile terörizmi aynı denklemde kullanarak geleneksel bir tema oluşturmuştur. Sputnik ise kullandığı denklem içerisinde “Rusya” ve “kilit rol” denkleminde bir eşanlamlılık oluşturmuş, askeri gücü muhataplık kriteri olarak ön plana çıkararak geleneksel bir temaya başvurmuştur.

Sosyal medya aracılığıyla sunulan bağlantıyla yönlendirilen web sayfasında CNN Twitter paylaşımında kullanılan farklı bir metni başlığına taşımıştır. Her iki ajansın da haberlerinde görsele yer verdikleri görülmüştür. Ancak görselleri açıklayıcı nitelikte metin kullanımına başvurulmamıştır.

İliştirilen bağlantı aracılığıyla ulaşılan resmî web sayfalarındaki yayınlarında kullandıkları ifadelerle CNN Rusya'yı, Sputnik ise Amerika Birleşik Devletleri'ni, başlıklarında aktör olarak kullanmıştır. Başlıkların konusunu düzenlenen hava saldırıları oluşturmaktadır.

Genel temalar ve imalar açısından ele alındığında CNN ‘‘Rusya’nın Lavrov’u Suriye’deki hedeflere yönelik: terörist gibi görünüyorsa, terörist gibi yürüyorsa...’’ başlığıyla Rus operasyonlarının hedeflerinin belirsiz olduğu imasını yapmaktadır. Metnin merkezinde Rusya konumlandırılarak ima edilen belirsizlik hali ön plana çıkarılmış, dolayısıyla meşruiyet açısından duruma yönelik bir karşıtlık oluşturulmuştur. Haberde Rusya Dış İşleri Bakanı Sergey Lavrov’un ‘‘Rusya’nın Lavrovu’’ diye mevkiinden söz edilmeden nitelendirilerek bir yadsıma ifadesiyle anıldığı görülmektedir. Sputnik, Twitter paylaşımında kullanılan metnini olduğu gibi web sayfasında da yayınlamıştır. Yoruma dayalı haberde operasyon kapsamına ve detaylara yer verilmemiş, hareketin mahiyetine değinilmemiştir. İlgili haberde yalnızca Suriye’de yaşanan ‘‘krizler’’ ve Rusya’nın çözüm noktasındaki önemi söz konusu edilmiştir.

Twitter paylaşımlarında CNN ve Sputnik olayı ajanslarının kurumsal kimliğine uygun renklerde düzenlenmiş ‘‘son dakika’’ uyarısının yer aldığı bir görselle, Sputnik haberlerinde bir fotoğrafa, CNN ise video içeriğine yer vermiştir. CNN operasyona ilişkin bilgiler verdiği görsel içerikte ana poz olarak Rus Dış İşleri Bakanı Lavrov’u Birleşmiş Milletler toplantısında konuşma yaparken göstermektedir. Sputnik, boynundan aşağı şekilde AK-47¹⁰ asılı, bir tepeye dikilmiş Suriye bayrağının ucundan tutarak zafer işareti yapan Rus askerini haber görselinde sunmaktadır. Retoriksel olarak, Suriye bayrağının fotoğrafta kullanılması ülkenin bütünlüğüne vurgu yapıldığını göstermektedir. Üstelik bayrağı ülke toprağının üstündeki bir kazığa geren Rus askeridir. Burada Rusya’nın Suriye’nin bölünmezliğine ve mevcut yönetimin egemenliğine destek verdiğini ima eden bir görüntü söz konusudur. Öte yandan askerin zafer işareti yapar şekilde poz vermesi ‘‘Rusya’nın yardımıyla Suriye’nin üstün geleceği’’ algısı yaratmaktadır. Askerin boynundan sarkan AK-47, Suriye ve Rusya arasındaki tarihsel bağa işaret etmektedir. Dolayısı ile Sputnik’in oluşturduğu metni retoriksel açıdan destekleyen bir görsel kullandığı söylenebilir. Ajansın, haberinde kaydettiği bilgiler, görseliyle bütünleştirildiğinde söz konusu denklemin ABD’ye ve müttefiklere Rusya’nın tarihsel olarak ve günümüzde inkâr edilemez bir güç olduğu mesajı ortaya çıkmaktadır.

Ajanların Twitter paylaşımları mikro açıdan ele alındığında; CNN ‘‘Rusya Suriye’deki ISIS hedeflerine yeni hava saldırıları düzenledi, Rus Savunma Bakanı açıkladı’’ cümlesiyle

¹⁰ Halk arasında Kalaşnikof olarak bilinmektedir.

yaptığı paylaşımında tümcenin başında yer alan ‘‘Rusya’’ organize ettiği hava saldırısı çerçevesinde aktörleştirilmiş, ‘‘ISIS hedeflerini vuracak’’ ifadesiyle kendi açıklamasının aksine aksiyonu sınırlandırılmıştır. ‘‘yeni hava saldırısı’’ ifadesinde seçilen yeni sözcüğü ise operasyonların devam edebileceğini işaret etmekte ancak buna kesin bir göndermede bulunmamaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere örgüt CNN yayınlarında ‘‘ISIS’’ olarak ele alınmaktadır. Oysa Rusya, örgütü ‘‘IS’’ olarak tanımlamaktadır. Rus makamlarının verdiği bilgi doğrultusunda haber yapmasına rağmen CNN’in metinde kendi ideolojik kalıplarına yer verdiği görülmektedir. Sputnik, ‘‘ABD Rusya’nın Suriye Krizinin Çözümündeki ‘Kilit Rolünü’ Nihayet Anladı’’ diyerek yaptığı paylaşımında tümcenin başında ABD’yi kullanmış, seçilen ‘‘nihayet anladı’’, ‘‘Çözüm’’ ve ‘‘Rusya’nın kilit rolü’’ kelimeleriyle metinsel açıdan eş görme, eşdeğerlik anlamı yaratmıştır. Operasyona değinen hiçbir kelime öbeğine yer vermemesi ise Sputnik’in Rusya açısından olayın ‘‘ABD’ye karşı güç sergileme’’ noktasında bir sunuma yer verdiğini göstermektedir. CNN tarafından sunulan metinde operasyonların yalnızca DEAŞ’a yönelik olacağı kanısı hakimdir. Dolayısıyla olası bir genişlemede Rusya, sözünü ettiği niteliğin dışına çıkmış pozisyona düşecektir.

Ajansların resmî web sayfalarında sunulan haber başlıklarında tümce dizimi açısından CNN’in kullandığı başlıkla ‘‘Rusya’nın Lavrov’u’’ ifadesini cümle başına aldığı görülmektedir. Tümce ise ‘‘Suriye’deki hedeflere yönelik: terörist gibi görünüyorsa, terörist gibi yürüyorsa...’’ şeklinde devam ettirilmektedir. CNN burada bir ajandasızlığa, belirsizliğe ve öngörülemezliğe vurgu yapmaktadır. Sputnik ise Twitter paylaşımında kullanılan metnini olduğu gibi web sayfasında da yayınlamıştır. Suriye’de yaşanan olaylar ‘‘krizler’’ olarak nitelendirilmiş, çoğulluk yaratılarak krize Batı ve Arap Birliği’nin yaklaşımının aksine Suriye muhalefetini de eklemiştir. Rusya’nın çözüm noktasındaki önemi ‘‘kilit rol’’, muhataplığı ise ‘‘nihayet’’ kelime seçimleriyle vurgulanmıştır. Sputnik, haberinde tümce yapılarını seçtiği görselle desteklemek suretiyle algı yaratarak oluşturmuştur. Söylemsel olarak CNN Rus müdahalesinin belirsizliğini, Sputnik ise Suriye’deki kilit rolünü öne çıkartmaktadır. Söz konusu gönderilerde herhangi bir kiplik kalıbı kullanılmamıştır.

Ajansların ele alınan haberlerinde konuya dair resmî açıklamalar da yer almaktadır. Haber örgüsünde yer alan ilgili beyanlardan alıntılanarak;

Rusya'nın Suriye'ye müdahalesi, zaten çok değişkenli ve çok taraflı bir yapıya sahip olan çatışma bölgesine yeni bir odak kazandırdı. ABD tarafından yapılan açıklamalarda, DEAŞ'ın Rus hava saldırılarının vurduğu bölgelerde aktif olup olmadığını sorgulanmıştı. ABD’li

senatör John McCain, Rus saldırılarını "*Putin'in önceliğinin ne olduğunu gizlemek mümkün değildir. Ve bu elbette Beşşar Esad'ı desteklemektir*" şeklinde nitelemiştir.

CNN resmi makamlardan alıntılacağı metniyle, ‘yeni hava saldırıları’ ifadesini kullanarak sürecin sürekliliğine atıfta bulunarak alt metinde Rusya’nın bölgedeki yeni aktör olduğu bilgisini geçmektedir. CNN ‘‘Rusya’nın Lavrov’u Suriye’deki hedeflere yönelik: terörist gibi görünüyorsa, terörist gibi yürüyorsa...’’ ifadesiyle web haberinde Rus operasyonlarının hedeflerinin belirsiz olduğu imasını yapmaktadır. Dolayısıyla belirsizlik iması üzerinden Rus müdahalesinin meşruiyetine yönelik bir karşıtlık oluşturulmuştur. Bu noktada McCain’in amaca yönelik ifadeleri, meşruiyet göndermesi ve saldırı nitelemesi CNN’in kullandığı metinlerde de karşılık bulmaktadır.

Rusya, Suriye’ye müdahalesinde kendi bünyesindeki yasal prosedürlere ve aksiyonun meşruiyetine yönelik önemli vurgulamalar yapmıştır. Dış İşleri Bakanı Lavrov konuya dair açıklamasında, ‘‘Cumhurbaşkanı Esad’ın talebine cevaben ve Rus parlamentosunun Rus anayasasına uygun olarak Rusya Devlet Başkanı’na verdiği karara istinaden yürüttüğümüz hareketin amacı terördür ve kimseyi desteklemiyoruz. Terörle mücadele ediyoruz’’ diye konuşmuştu. ABD’nin altını çizdiği belirsizlik durumuna atfen ise Rusya’nın Suriye’deki hava saldırılarının DEAŞ, El Nusra veya Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi veya Rus yasaları tarafından tanınan diğer terörist gruplara karşı gerçekleştirileceğini belirtmişti.

Sputnik haberlerinde kullandığı başlıklarla Rusya’nın sahip olduğu güce dikkat çeken ifadeler yer vermiştir. Bu noktada esas olarak Amerikan dış politikasına yönelik bir gönderme söz konusudur. Rusya’nın önemini anlaşılmasını yaptığı askeri harekate dayandıran bir paylaşım yapmıştır. ‘‘Suriye’deki krizler’’ ifadesiyle de bir çoğullaştırmaya başvurmuş böylece krizin tek kaynağının Esad yönetimi olmadığı iması yaratılarak operasyonun hedeflerinin genişletilebileceği iması yapılmıştır. Ajansın bu haberi Rusya’nın açıklamalarıyla örtüşmüyor gibi görünmektedir. Ancak, müdahalede bulunan Rusya ilk ağızdan uluslararası arenadaki tansiyonu düşürerek tepkileri önlemeye çalışmaktadır. Sputnik ise, Rusya’nın devletlerarasındaki rolüne, askeri yeterliliğine ve Suriye meselesindeki etkinliğine vurgu yaparak anlam inşalarında bulunmaktadır.

Sonuç

Suriye, yaşanan iç savaş sürecinde küresel ve bölgesel güçlerin örtük ve açık mücadelelerine sahne olmuştur. Bu açıdan Suriye İç Savaşı üzerindeki algı üretimi, ideolojik hegemonya savaşının gözlemlenerek medya, iktidar ve sermayenin arasındaki bağın irdelenmesi için

uygun bir zemin yaratmıştır. Bu münasebetle çalışma dahilinde ABD ve Rusya'nın Suriye İç Savaşı'na yönelik politikaları ile CNN ve Sputnik'in iç savaşta yaşanan olayları haberleştirirken benimsedikleri söylemler karşılaştırılmıştır.

Araştırma, medyanın kullanılan dil ve söylem aracılığıyla mevcut ideolojileri sürekli biçimde yeniden ürettiği ve devletlerin egemen söylem etkilerini yaymak için yeni medyanın bu diskurların yayılmasını kolaylaştıran yapısından faydalandığı fikri üzerine inşa edilmiştir. Geleneksel medyada ajanslarca servis edilen enformasyon, editoryal müdahaleler taşımaktadır. Bu nedenle metinlerde vurgulanan ideolojik yapılar parçalı bir görünüme sahiptir. Dolayısıyla haberi kullanan medya organlarının politikaları dahilinde haber farklı biçimlerde şekillendirilebilir. Haber ajanslarının yeni medyadaki yapıları ele alınırken, bu bağlamda ideolojik yapının haber anlatısı içerisinde bir bütün olarak verildiği görülmüştür. Dil ve söylem açısından daha bütüncül, örtükten ziyade açık ve niyeti belirgin biçimde haber üretim stratejilerinin değişime uğradığı gözlemlenmiştir. Bu durumun ise yeni medyaya entegrasyonları sayesinde kamuyla sağlanan yakın ilişkinin bir sonucu olduğu açıktır.

Suriye İç Savaşı'na dönük olay-haber incelemeleri ve bunlardan elde edilen bulguların devlet söylemleriyle karşılaştırılması sonucunda haber ajansları tarafından sunulan metinlerde ortaya çıkan anlamlar ve genel diskurun, merkezlerini bulundukları ülkelerin politikalarıyla uyum teşkil ettiği görülmüştür.

Nitekim örnek ajansların sahiplik yapılarına ve yayın kapsamlarına bakıldığında CNN, ABD menşeli Turner Broadcasting System bünyesinde kurulmuştur. Ulusaşırı faaliyetler Şirkete ait 47 marka ve 180 kanal bulunmakta, 200'ün üzerinde ülkede 34 dilde yayın yapılmaktadır. Merkezi Rusya'da yer alan Rusya Devleti tarafından finanse edilerek kurulan Sputnik, yayınlarını 34 ülkede bulunan ofisleri aracılığıyla 30'dan fazla dilde gerçekleştiren uluslararası bir haber ajansıdır.

Haber içeriğinde oluşturulan ima ve temalar metnin bütününden ayrılabilen ve gerçekliğin ideolojik yorumları olarak ele alınabilen temsillerin bir toplamıdır. Bu çalışmada elde edilen bulgular çerçevesinde ajanslar tarafından Twitter ve web sayfalarında kullanılan metinlerin mülkiyet ilişkileri içinde yapılandırılmış devlet çıkarlarını korumak üzere oluşturulduğu belirlenmiştir.

Yeni medya çerçevesinde ortaya çıkan bir odak olarak çevrimiçi sosyal ağlar küreselleşme bağlamında bir devrim yaratmış, iletişimi dünya çapında yerelleştirmiştir. Buna göre geleneksel medyanın "yabancı" yeni medyayla artık "içimizdeki" durumuna gelmiştir.

Yani bir noktada küreselleşme, küresel haberin yayımı ve krizlerin çerçevesiyle kendini yaygınlaştırmaktadır.

Devletler, finanse ettikleri haber ajansları aracılığıyla yeni medyadaki enformasyon akışını etkin biçimde kontrol etmektedirler. Zira söz konusu ajanslar sahip oldukları ekonomik ve diplomatik destekle hem yayın alanlarını hem de çeşitli ülkelerde açılan ofis ve tutulan işçilerle hedef kitlelerini genişletmektedir. Sputnik Türkiye ve CNN Türk bunların örnekleri arasındadır. Her iki ajans da Türkiye’de Türkçe olarak yeni medya üzerinden yayınlar yapmaktadır. Dolayısıyla eşik beçiliği, bugün etki tartışmalarının sürdüğü yıllarda olduğundan çok daha faal ve yaygın bir biçimde uygulanmaktadır.

Hülasa, söylemin haber metinlerde açığa çıkması ona ideolojik bir mana yüklemektedir. Çünkü, ideoloji bilinci şekillendirmekte ve buna bağlı olarak meydana gelen statükoyla inşa edilen hegemonya iletişim kanalları yoluyla kendini mütemadiyen güncellemektedir. Dolayısıyla toplumsal yaşamda söylem yoluyla inşa edilen yargılar bir kanı yaratmakta, kanılar ise iktidarı meşrulaştırmaktadır. Önderinin hegemonya merkezli siyaset üreten devletler olduğu kanaatler ise şüphesiz ki toplumlara sürekli biçimde yeni düşmanlar işaret etmiştir, edecektir. Bu nedenle, gerçeklik inşa etme kudretine sahip üstelik günümüzde çok daha hızlı yayım imkanına sahip medya aracılığıyla oluşturulmak istenen zihinsel modellemelerin kodlarının çözümlenmesi içine düşülmesi muhtemel hataların önlenmesi noktasında oldukça önemlidir. Konudan misalle Rusya ve ABD’nin müdahale argümanlarına bakıldığında iki tarafın da İslamiyet üzerinden kodlanan terörizmi işaret ettiği görülebilir. Keza her iki ülke de istikrar çağrısı yapmaktadır. Ancak söylemin berisindeki icraatlar, araştırmanın analiz bölümünde de görülebileceği gibi bu durumun aksini göstermektedir. Bu açıdan yeni medya için de bağlayıcı olarak uluslararası basın yasalarının yeniden düzenlenmesi, özellikle savaş ve kriz durumlarında enformasyonun çeşitli yerel organlar tarafından doğrulanmaksızın yayımının önüne geçilmesi gerekmektedir. Bu yolla tek yönlü haber akışı engellenebileceği gibi dezenformasyonun ve metindeki ideolojik kalıp ve adlandırmaların etkisi azaltılabilecektir.

Kaynakça

Althusser, L. (2015). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, İstanbul: İthaki Yayınları.

Aymaz, G. (2018). “*İletişim Araçlarının Toplumsal Tarihi İçin Bir Giriş*”, Global Media Journal TR Edition, 8 (16) Bahar/Spring 2018.

Aymaz, G (2019). “Bir Üretim Aracı Ve Bir İdeoloji Olarak Dijital Medya: Frankfurt Okulu’nun Kültür Endüstrisi Kavramı Ve Dijital Emek İlişkisi”, Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi 6. Uluslararası İletişim Günleri Dijital Dönüşüm Sempozyumu. 88-115.

Castells, M. (2012), *Ağ Toplumunda İletişim, İktidar ve Karşı İktidar*”, *Yeni Medya Üzerine: Kavramlar, Yaklaşımlar, Uygulamalar*, Antalya: Akdeniz Üniversitesi İletişim Araştırma ve Uygulama Merkezi.

Çelik, H. (2018). *Dil ve Yeni Medya*. İstanbul. Doğu Kitabevi

Devran, Y. (2007). *The Portrayal of Turkey in the British Media: Orientalism Resurfaced*. Insight Turkey, 115-125.

Devran, Y. (2010). *Haber, Söylem, İdeoloji*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.

Girgin, A. (2004). *Uluslararası İletişim, Haber Ajansları ve A.A.*, İstanbul: Der Yayınları.

Gökten, Y. S. (2013). *Hegemonya İlişkilerinin Tarihsel Dönüşümü:1870-2010*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Gramsci, A. (2011). *Hapishane Defterleri*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Herman, Edward S. ve Chomsky, Noam (2012) *Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politikası*, Çev. Ender Abadoğlu. İstanbul: BGST Yayınları.

İnceoğlu, Y. (2010). *Uluslararası Medya “Medya Eleştirileri”* İstanbul: Der Yayınları

Manovich, L. (2001). *The Language of New Media*. MIT Press.

Marx, K. (1993). *Ekonomi Politikasının Eleştirisine Katkı*. Ankara: Sol Yayınları.

Robinson, W., I. (1996). *Promoting Polyarchy: Globalization, US intervention and Hegemony*, Cambridge: Cambridge University Press.